

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi valtion henkilöstölle etätyöstä johtuvissa olosuhteissa sattuneiden tapaturmien korvaamisesta, HE 122/2022 vp

Ahvenanmaan itsehallintolain 3 §:n mukaan Ahvenanmaan maakuntapäivät edustaa Ahvenanmaan maakunnan väestöä itsehallintoa koskevissa asioissa ja saman lain 18 §:n mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta muun muassa asioissa, jotka koskevat maakuntapäivien järjestysmuotoa ja tehtäviä sekä maakuntapäivien jäsenten vaalia.

Kansanedustajien tapaan maakuntapäivien jäsenillä on erityinen asema tehtävänsä takia. Kansanedustajia koskevat säännökset ovat perustuslaissa. Perustuslain 29 §:n mukaan kansanedustajien tulee noudattaa perustuslakia eivätkä heitä sido muut määräykset. Lisäksi kansanedustajien sananvapaus on turvattava eikä heitä saa estää hoitamasta edustajaintoistaan. Koska perustuslain säännöksillä säädetään nimenomaan kansanedustajien asemasta, ne eivät koske maakuntapäivien jäseniä.

Maakuntapäivien jäsenten aseman on katsottu liittyvän maakuntapäivien järjestysmuotoa ja tehtäviä koskevaan lainsäädäntöön, jonka maakuntapäivät on voinut hyväksyä vuoden 1991 itsehallintolain 18 §:n 1 kohdan nojalla. Vastaava toimivalta sisältyi myös kahteen edeltävään itsehallintolakiin, joiden mukaan maakuntapäivien järjestysmuodosta säädetään maakuntalailla.

Maakuntapäivien toimivallan rajat maakuntapäivien jäsenten asemasta päättämisen osalta käyvät epäsuorasti ilmi sellaisista maakuntapäivien päätöksistä, jotka ovat koskeneet sellaisia hyväksytyjä maakuntalakeja, jotka ovat voineet tulla voimaan, sekä Ahvenanmaan valtuuskunnan ja korkeimman oikeuden niitä koskevan lainsäädäntövalvonnan yhteydessä antamista lausunnoista. Maakuntapäivien lainsäädäntövallan on maakuntapäivien jäsenten aseman osalta maakuntalakien lainsäädäntövalvonnan yhteydessä katsottu olevan laajempi kuin mitä vuoden 1991 itsehallintolain 18 §:n 1 kohdan sanamuodosta käy ilmi. Lausuntojen mukaan maakuntapäivien on katsottu voivan vapaasti hyväksyä maakuntapäiviä ja maakuntapäivien jäseniä koskevia omia säännöksiä. Maakuntapäivien lainsäädäntövalta maakuntapäivien jäseniä koskien on otettu huomioon myös kansanedustajien asemaa koskevien muiden kuin perustuslain säännösten hyväksymisen yhteydessä valtakunnan toimivaltaan kuuluvissa asioissa. Eduskunta ei esimerkiksi ole maininnut maakuntapäivien jäseniä tuloverolaissa (1535/1992, ks. 70 §). Maakuntapäivillä on myös lainsäädäntövalta maakuntapäivien jäsenten rangaistuksia koskien.

Maakuntapäivien erityisasemaa koskevat säännökset sisältyvät pääasiassa Ahvenanmaan maakuntapäivien työjärjestykseen (lagtingsordningen för Åland, Ålands författningssamling [Ahvenanmaan säädöskokoelma] 97/2011). Maakuntapäivien työjärjestyksessä on säännökset maakuntapäivien tehtävistä sekä heidän oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan, jotka liittyvät heidän tehtävänsä maakuntapäivien jäseninä. Nämä säännökset koskevat esimerkiksi maakuntapäivien jäsenten riippumattomuutta, oikeutta lausua mielipiteensä ja esiintyä, tehtävästä vapauttamista ja erottamista, esteellisyyttä, oikeutta palkkion ja kulukorvausten saamiseen sekä koskemattomuutta. Myös vanhempien itsehallintolakien nojalla hyväksytyissä maakuntapäivien työjärjestyksissä on vastaavat säännökset. Osa maakuntapäivien jäsenten oikeuksista ja velvollisuuksista kuuluu kuitenkin muuhun lainsäädäntöön. Tällainen lainsäädäntö voi koskea maakuntapäivien jäsenten taloudellisia ja sosiaalisia etuuksia sekä työturvallisuutta koskevia säännöksiä. Joissain asioissa maakuntapäivät ei ole käyttänyt lainsäädäntövaltaansa, kuten esimerkiksi koskien maakuntapäivien jäsenten turvaa onnettomuuksien ja sairauksien varalta. Tähän mennessä maakuntapäivien jäsenet on turvattu vakuutuksilla. Se, että maakuntapäivät ei ole täysimittaisesti käyttänyt lainsäädäntövaltaansa, ei vaikuta kysessä olevan toimivallan rajoihin.

Meneillään olevan itsehallintolain uudistuksen yhteydessä on keskusteltu tarpeesta selventää toimivallan rajoja ja kodifoida lainsäädäntövalvonnan käytäntöjä. Tätä tarvetta korostaa se, että maakuntapäivät on valinnut aivan muita ratkaisuja maakuntapäivien kulukorvausten, sosiaaliturvan ja eläkkeiden osalta kuin mitä kansanedustajien osalta on voimassa. Sen takia maakuntapäivien lainsäädäntövaltaa olisi monilta osin

selvennettävä itsehallintolaissa siten, että siitä kävisi selvästi ilmi, että maakuntapäivät voivat päättää vastaavasta turvasta, eduista ja velvollisuuksista maakuntapäivien jäsenille kuin mitä kansanedustajilla jo on.

Tässä yhteydessä voidaan todeta, että tapaturma- ja ammattitautilakia muutettiin hallituksen esityksen HE 171/2017 vp pohjalta siten, että lain soveltamisalaa laajennettiin koskemaan myös maakuntapäivien jäseniä. Näyttää siltä, että muutos tehtiin täysin ilman maakuntapäivien tai maakunnan hallituksen myötävaikutusta, mikä ei ole itsehallintolain 28 §:n 2 momentin mukaista.

Tämä lausunto on käsitelty maakuntapäivien itsehallintopoliittisessa lautakunnassa.

Johtopäätös

Koska maakuntapäivien jäsenten asema kuuluu maakuntapäivien lainsäädäntövaltaan, ehdotettavan lain valtion henkilöstölle etätyöstä johtuvissa olosuhteissa sattuneiden tapaturmien korvaamisesta 1 §:n 4 kohtaa tulee muuttaa siten, että lakia ei sovelleta Ahvenanmaan maakuntapäivien jäseniin. Vastaava muutos tulee tehdä myös tapaturma- ja ammattitautilakiin.

Itsehallintolaissa on tarpeen entisestään selventää, että maakuntapäivien jäseniä koskevat säännökset kuuluvat maakuntapäivien lainsäädäntövaltaan.

Maarianhaminassa 4.11.2022

Puhemies

Bert Häggblom

Lainsäädäntöjohtaja

Susanne Eriksson